

Biserka Rukavina, dipl.iur.
Dr.sc. Axel Luttenberger
Pomorski fakultet u Rijeci
Rijeka, Studentska 2

Izvorni znanstveni rad
UDK: 347.793.5
349.2(497.5)
Primljeno: 21. lipnja 2005.
Prihvaćeno: 14. srpnja 2005.

PRILAGODBA HRVATSKIH PROPISA O IDENTIFIKACIJSKOJ ISPRAVI POMORACA MEĐUNARODNIM IZVORIMA PRAVA

Rad obrađuje složenu pravnu problematiku identifikacijskih isprava pomoraca i aktivnosti na tom području Međunarodne organizacije rada. Analiziraju se postignuća Konvencije o identifikacijskoj ispravi pomoraca iz 2003., uz posebnu pozornost na postupak izdavanja, oblik i sadržaj, nacionalne elektroničke baze podataka, ocjenu i kontrolu rada, kao i prava pomoraca. Raspravlja se o rješenjima Pravilnika o pomorskim knjižicama, odobrenjima za ukrcaj i nadležnosti lučkih kapetanija za izdavanje. Autori smatraju potrebitim da Republika Hrvatska ratificira Konvenciju o identifikacijskoj ispravi pomoraca iz 2003. i da se izvrši potrebno usklađivanje domaćih propisa s međunarodnim izvorima, sukladno razvoju tehnologije i pojačanom potrebom za sigurnošću.

Ključne riječi: identifikacijska isprava pomoraca, ratifikacija, pomorska knjižica, prava pomoraca

1. UVOD

Događaj terorističkog čina rušenja nebodera u New Yorku 11. rujna 2001. godine, potaknuo je Međunarodnu pomorsku organizaciju na donošenje i prihvaćanje novih i sveobuhvatnih mjera sigurnosne zaštite brodova i luka. Diplomatska konferencija o pomorskoj sigurnosti, održana u prosincu 2002. godine u Londonu, prihvatila je nove odredbe Međunarodne konvencije o zaštiti ljudskih života na moru, SOLAS 1974.¹ te Međunarodni pravilnik o sigurnosnoj zaštiti brodova i lučkih područja.² U radu konferencije aktivno je sudjelovala i Međunarodna organizacija rada,³ budući da se raspravljalo i o radnim uvjetima

¹ International Convention for the Safety of Life at Sea (SOLAS), 1974.

² International Ship and Port Facility Security Code. Skraćeno ime ovog pravilnika, kako je zabilježeno u pravilu XI-2/1 SOLAS konvencije je ISPS Code.

³ International Labour Organization, www.ilo.org.

pomoraca u kontekstu sigurnosti. Smatralo se da bi pomorci trebali imati ispravu koja će omogućiti njihovu pozitivnu i provjerljivu identifikaciju, a koja će ujedno olakšati kretanje pomoraca u stranim lukama bez potrebe izdavanja viza. Potreba za mobilnošću posade broda uvjetovana je samom naravi poslova koje ona obavlja. Kako su direktno uključeni u međunarodni prijevoz tereta i putnika, pomorci moraju imati olakšani pristup lukama, uključujući i one dijelove lučkog područja gdje je pristup ograničen, što znači da pristup lukama i lučkim područjima kao i napuštanje istih čini vitalne elemente njihovog poslovanja. Stoga je opravdan poticaj i nastojanje međunarodnih tijela da se pomorcima dodijele određene povlastice kako bi nesmetano mogli obavljati poslove vezane za prihvata i otpremu broda. Iako je postojao prijedlog da se pitanje izdavanja identifikacijske isprave pomoraca riješi unutar Međunarodne pomorske organizacije na način da se odredbe o identifikacijskoj ispravi inkorporiraju u tekst SOLAS-a kako bi temeljem primjene tzv. prešutnog prihvata što prije stupile na snagu, u konačnici je usvojen zaključak kako je prikladnije da rješavanje ovog pitanje ostane u domeni Međunarodne organizacije rada.

2. KONVENCIJA O IDENTIFIKACIJSKOJ ISPRAVI POMORACA 2003.g.

Konvencija o identifikacijskoj ispravi pomoraca br. 185 (u daljnjem tekstu: Konvencija br. 185)⁴ usvojena je 19. lipnja 2003. godine, a stupila je na snagu 09. veljače 2005. godine.⁵ Temeljna obveza koju Konvencija br. 185 nameće državama članicama jest izdavanje identifikacijske isprave pomorcima koji imaju njeno državljanstvo u skladu s propisanim konvencijskim kriterijima te prihvaćanje identifikacijske isprave izdane od strane drugih država članica Konvencije br. 185. Iz navedenog proizlazi kako se, ustvari, učinkovitost primjene Konvencije br. 185 zasniva na načelu uzajamnosti priznanja stranih isprava.

Konvencija br. 185 donosi jedinstvena pravila o izdavanju, obliku, sadržaju i korištenju identifikacijske isprave kojima se nastoji ojačati pouzdanost u dokument koji je kao takav izdan temeljem nacionalnog postupka. Izdavanje jedinstvenog dokumenta s karakteristikama kako ih predviđa Konvencija br. 185 omogućava nadležnom tijelu, kao i uredima za imigraciju da na jednostavan način provjere da li osoba koja posjeduje identifikacijsku ispravu i koja se privremeno nalazi na njenom teritoriju doista ima status pomorca.

Temeljem postojanja identifikacijske isprave pomorcima se dodjeljuju određene povlastice u smislu olakšanog pristupa i napuštanja strane luke, odnosno lučkog područja, bez da se traži postojanje vize. Identifikacijska isprava mora ispunjavati dva osnovna uvjeta:

⁴ Seafarers' Identity Documents Convention (Revised), 2003. Konvencijom br. 185 mijenjana je Konvencija o identifikacijskoj ispravi pomoraca br. 108 iz 1958. godine. Mjere koje je trebalo poduzeti kako bi se pratili novi standardi sigurnosne zaštite te uspješno implementirao novi koncept identifikacijske isprave nadilazile su normativne okvire Konvencije iz 1958. Konvencija 108 smatra se jednom od najprihvaćenijih konvencija ILO-a. Ratificirale su je 64 države.

⁵ Za stupanje na snagu Konvencije br. 185 tražile su se dvije ratifikacije od strane država članica ILO-a. Prva država koja je ratificirala Konvenciju br. 185 bila je Nigerija, a druga Jordan. Do danas su Konvenciju br. 185 potpisale ukupno 4 države: Nigerija, Jordan, Mađarska i Francuska.

ona mora biti takva da omogući tzv. pozitivnu identifikaciju pri čemu pozitivna identifikacija znači da je imatelj identifikacijske isprave upravo ona osoba kojoj je identifikacijska isprava izdana. Nadalje, ona mora omogućiti tzv. „provjerljivu identifikaciju“, što podrazumijeva mogućnost provjere vjerodostojnosti identifikacijske isprave pozivanjem na izvor.

Jedan od ključnih pojmova za primjenu Konvencije br. 185 je zasigurno pojam pomorca koji je, ustvari, objekt primjene konvencijskih odredbi. Iako u čl. 1. Konvencije br. 185 pronalazimo autonomnu definiciju spomenutog pojma, prema kojoj se pod pojmom pomorac podrazumijeva svaka osoba koja je zaposlena ili je na neki drugi način angažirana za rad na brodu, pojedinu državu ništa ne priječi da primjenu Konvencije br. 185 proširi i na širi krug osoba. Naime, ukoliko postoji sumnja treba li određenu kategoriju osoba deklarirati kao pomorce u kontekstu primjene ove Konvencije, konačnu odluku donijet će nadležno tijelo države čiji je državljanin osoba koja podnosi zahtjev za izdavanjem identifikacijske isprave, odnosno tijelo države u kojoj ta osoba ima redovno boravište. Donošenju odluke prethodi konzultativni postupak tijekom kojeg nadležno tijelo razmjenjuje mišljenja s predstavnikom broдача. Dakle, sama Konvencija br. 185 ne specificira krug osoba koje su vezane konvencijskim odredbama, budući da su države zadržale ovlast da odlučuju o statusu pomorca od slučaja do slučaja.

Nadalje, Konvencija br. 185 svoju ograničenost u primjeni veže uz ratne brodove koji su izričito izuzeti iz primjene pravila, a posebnom odredbom riješen je status ribarskih brodova. Naime, primjena Konvencije br. 185 na ribarske brodove ovisi o diskrecijskoj ocjeni nadležnog tijela koje, uz konzultacije s predstavnikom vlasnika ribarskih brodova i predstavnika osoba koje rade na takvim brodovima, može donijeti odluku o primjeni Konvencije br. 185 i na te brodove.⁶

Postupak izdavanja identifikacijske isprave

Odredbe o postupku izdavanja identifikacijske isprave pomoraca nalaze se u čl. 2. Konvencije br. 185 [2 čl. 2.]. Konvencija br. 185 razlikuje postupak izdavanja identifikacijske isprave pomorcu koji je državljanin države u kojoj se traži izdavanje identifikacijske isprave od postupka izdavanja iste osobi koja ima redovno boravište u toj državi. Dok je u prvom slučaju država dužna izdati zahtijevanu ispravu, pod pretpostavkom da su ispunjeni svi traženi uvjeti, u drugom slučaju izdavanje isprave rezultat je diskrecijske ocjene nadležnog tijela. Drugim riječima, nadležno tijelo ima mogućnost da, temeljem vlastite procjene relevantnih okolnosti predmetnog slučaja, donese konačnu odluku o izdavanju identifikacijske isprave.

Kada govorimo o postupku izdavanja identifikacijske isprave, posebno je bitna odredba kojom se državi, odnosno nadležnom tijelu te države stavlja u obvezu izdavanje identifikacijske isprave u primjerenom roku. Što se ima smatrati primjerenim rokom prosuđuje se temeljem nacionalnog prava pojedine države. Za slučaj da je zahtjev za izdavanjem identifikacijske isprave negativno riješen, Konvencija br. 185 podnositelju zahtjeva za izdavanjem identifikacijske isprave daje mogućnost ulaganja pravnog lijeka.

⁶ Konvencija o identifikacijskoj ispravi iz 1958. godine uopće nije predviđala mogućnost primjene odredbi i na ribarske brodove.

Oblik i sadržaj identifikacijske isprave

U pogledu forme i sadržaja identifikacijske isprave Konvencija br. 185 propisuje čitavi niz kriterija koje države trebaju slijediti prilikom izrade identifikacijske isprave. Posebno se ističe kako sama forma isprave i podaci koji se koriste u istoj moraju biti konzistentni s općim specifikacijama danim u predloženom modelu, što znači da Konvencija br. 185 u načelu ne dopušta državama veliku slobodu normiranja.⁷

Date upute vežu se za posebnosti radnog okruženja pomoraca. Tako se primjerice u čl. 3. st. 2. Konvencije br. 185 navodi kako isprave trebaju biti izrađene na jednostavan način i od trajnog materijala.[2]

Iz razloga pouzdanosti u točnost navedenih podataka zahtijeva se da korišteni materijal bude takav da onemogućiti protuzakonito mijenjanje teksta isprave ili njegovo krivotvorenje. Kako bi se postigao što veći stupanj prihvaćenosti Konvencije br. 185, troškovi implementacije trebaju biti minimalni za državu. Stoga se u Konvenciji kaže kako se treba raditi o takvoj vrsti materijala koji će ispunjavati uvjet pouzdanosti u korištenje, ali koji će biti financijski prihvatljiv za sve države.

Konvencijom br. 185 taksativno se navode podaci koje treba sadržavati identifikacijska isprava. To su: naziv tijela ovlaštenog za izdavanje identifikacijske isprave, podaci koji omogućuju brzu komunikaciju s nadležnim tijelom, datum i mjesto izdavanja identifikacijske isprave te izjava da je identifikacijska isprava izdana u skladu s Konvencijom br. 185 i da čini zaseban dokument, odnosno da se ne može dovoditi u korelaciju s putovnicom.

Podaci o imatelju identifikacijske isprave ograničeni su na sljedeće: ime i prezime, spol, datum i mjesto rođenja, državljanstvo, posebne fizičke specifikacije koje bi mogle pridonijeti identifikaciji osobe, fotografija i potpis. Svi podaci koji se vežu za osobu pomorca, a koji su sadržani u identifikacijskoj ispravi, trebaju biti vidljivi. Nadležno tijelo treba raspolagati adekvatnom opremom koja će pomorcu omogućiti provjeru točnosti i onih podataka koji nisu čitljivi prostim okom.

Vremenska valjanost identifikacijske isprave ograničena je na rok do deset godina. U stvari, Konvencija br. 185 postavlja gornju granicu dok na državama ostaje da odrede rok valjanosti temeljem nacionalnog prava. Obnavljanje isprave slijedi nakon pet godina od njenog izdavanja.

Element koji u najvećoj mjeri pridonosi ostvarenju zahtjeva pozitivne provjerljive identifikacije je uvođenje tzv. biometričke šablone koja čini integralni dio identifikacijske isprave.⁸

⁷ Model identifikacijske isprave sadržan je u Prilogu I Konvencije br. 185. U nastojanju da svaka izmjena bude usklađena s konvencijskim odredbama, prilog I. može, kada je to potrebno, biti izmijenjen u skladu s odredbom iz čl. 8. Konvencije br. 185, a posebno ukoliko je potreba za izmjenom potaknuta razlozima tehnološkog razvoja. Odluka o usvajanju izmjena treba determinirati datum stupanja na snagu izmjena, pri čemu državama potpisnicama treba ostaviti primjereni rok unutar kojeg će iste izvršiti potrebno usklađivanje postupka izdavanja identifikacijske isprave na nacionalnoj razini.

⁸Pod pojmom biometričkih karakteristika podrazumijeva se korištenje fizioloških ili behaviorističkih karakteristika kao što su otisak prsta, uzorak šarenice oka ili mrežnice oka za potrebe identifikacije osobe (pomorca) odnosno provjere vjerodostojnosti identiteta.

Prikaz biometričkih karakteristika podnositelja zahtjeva za izdavanjem identifikacijske isprave treba ispunjavati određene uvjete. Prije svega, izrada biometričkog prikaza ne smije imati za posljedicu kršenje temeljnih ljudskih prava (pravo na privatnost, pravo na dignitet, zaštita ljudskog zdravlja itd). Posebna pozornost poklanja se zaštiti prava osobe na privatnost iz razloga što podaci koji su sadržani u identifikacijskoj ispravi nakon njenog izdavanja postaju javni, dostupni i opće poznati.

Sam biometrički prikaz treba biti vidljiv na identifikacijskoj ispravi i takav da ne ostavlja mogućnost rekonstrukcije odnosno izrade drugog prikaza, a oprema koja se koristi prilikom provjere biometričkih specifikacija mora biti takva da se na pogodan i pouzdan način može koristiti u lukama i drugim mjestima, uključujući i sam brod.

Cilj koji se želio postići uvođenjem biometričkog prikaza prepoznaje se u mogućnosti pribavljanja unificiranih i pouzdanih podataka, temeljem kojih se naknadno vrši provjera vjerodostojnosti identiteta osobe. Očito je da biometrička šablona, uz korištenje adekvatne tehnološke opreme, omogućava točniju identifikaciju nego sama fotografija ili potpis.

Nacionalne elektroničke baze podataka

Da bi se mogla provjeriti vjerodostojnost podataka sadržanih u identifikacijskoj ispravi potrebno je oformiti elektroničku bazu podataka u kojoj će biti pohranjen zapis o svakoj izdanoj ili oduzetoj identifikacijskoj ispravi. Radi postizanja učinka brze i pregledne provjere vjerodostojnosti informacija potrebno je imati permanentni pristup bazi podataka. Nadležno tijelo dužno je poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se baza podataka zaštitila od neovlaštenog pristupa.

Sadržaj informacije koja je sadržana u zapisu treba biti ograničen na one podatke koji su bitni za postupak provjere identifikacijske isprave, odnosno utvrđivanja statusa pomorca.⁹

Prema čl. 4. st. 3. Konvencije br. 185 svaka država članica treba omogućiti osobi kojoj je izdana identifikacijska isprava da provjeri točnost podataka pohranjenih u elektroničkoj bazi podataka te da joj omogući ispravke ukoliko su iste potrebne, bez da to za sobom povlači dodatne novčane izdatke za pomorca.¹⁰

Osim uspostave elektroničke baze podataka Konvencija br. 185 predviđa osnivanje jednog posebnog tijela koje će odgovarati na upite pristigle od strane ureda za imigraciju ili nekog drugog tijela u pogledu provjere autentičnosti i valjanosti identifikacijske isprave izdane od strane nadležnog tijela. Podaci o tzv. stalnom žarištu (*permanent focal point*) trebaju se dostaviti Međunarodnom uredu rada. Temeljem pristiglih podataka Međunarodni ured rada formira listu svih žarišta te istu protokolira svim članicama Međunarodne organizacije rada.

Osobni podaci koji su sadržani u elektroničkoj bazi podataka ne smiju se koristiti za druge svrhe osim one za provjeru autentičnosti i valjanosti identifikacijske isprave.

⁹ Podaci koji se unose u elektroničku bazu podataka navedeni su u Prilogu II Konvencije br. 185 i mogu se mijenjati odnosno dopunjavati na način kako je predviđeno u čl. 8. Konvencije pri čemu treba voditi računa da se državama ostavi dovoljno vremena za potrebnu reviziju njihovih nacionalnih baza podataka.

¹⁰ Inicijatori donošenja Konvencije o identifikacijskoj ispravi pomorca br. 185 bili su svjesni činjenice da bi neprihvatljivo visoki troškovi implementacije konvencijskih odredbi doveli u pitanje samo stupanje na snagu Konvencije, stoga se išlo k minimalizaciji finansijskih izdataka.

Ocjena i kontrola kvalitete rada

Prema mišljenju Međunarodne organizacije rada postupak izdavanja identifikacijske isprave treba biti podložan vanjskoj ocjeni i kontroli. Naime, takav model poznaje i Međunarodna pomorska organizacija kao i Organizacija međunarodnog civilnog zrakoplovstva.¹¹

Minimalni zahtjevi koji determiniraju postupak izdavanja identifikacijske isprave, uključujući i postupak kontrole kvalitete rada, navedeni su u Prilogu III Konvencije br. 185.¹² Sve što je navedeno u tzv. dijelu A Priloga III obvezuje državu u postupku izdavanja identifikacijske isprave.

Država je u obvezi da najmanje svakih pet godina provede postupak kontrole i ocjenu rada tijela nadležnog za izdavanje identifikacijske isprave. Izvješća o kontroli i ocjeni rada trebaju se dostaviti glavnom direktoru Međunarodnog ureda rada zajedno s kopijama za vodeća udruženja brodara i udruženja pomoraca u dotičnoj državi, koji ih potom prosljeđuje ostalim državama potpisnicama.

Posebno tijelo koje djeluje pri Međunarodnom uredu rada dužno je izraditi listu država koje u potpunosti ispunjavaju minimalne zahtjeve sadržane u Prilogu III Konvencije br. 185.

Tako sastavljena lista treba biti dostupna svim državama članicama Međunarodne organizacije rada, a ista je podložna izmjenama i dopunama uslijed pristizanja novih informacija. Posebni postupak predviđen je za slučaj kada se nekoj državi odbije zahtjev za stavljanje na listu. O tom događaju moraju biti pravovremeno obaviještene sve ostale države.

Prava pomoraca

Svaki pomorac koji ima valjanu identifikacijsku ispravu izdanu u skladu s odredbama ove Konvencije smatrat će se pomorcem kako ga definira Konvencija, osim ako postoji opravdana sumnja u autentičnost isprave. Provjera vjerodostojnosti isprave, koju obavlja nadležno tijelo, ne smije stvarati dodatne troškove za pomorca ili brodovlasnika.

Provjera vjerodostojnosti isprave odnosno upit o statusu pomorca treba se obaviti u što kraćem roku, pod uvjetom da je nadležno tijelo primilo prethodnu obavijest o dolasku pomorca sa svim podacima koji su sadržani u prvom dijelu Priloga II.¹³

Država mora bez odgađanja dopustiti pristup na svoj teritorij pomorcu koji ima valjanu identifikacijsku ispravu, ukoliko je ulazak zatražen uslijed privremenog napuštanja luke za vrijeme boravka broda u luci. Takav ulazak bit će dopušten ukoliko su ispunjene formalnosti

¹¹ International Civil Aviation Organization (ICAO), www.icao.int.

¹² Prilog III sadrži odredbe o postupcima izdavanja identifikacijske isprave, odredbe o čuvanju, korištenju i odgovornosti za praznu i popunjenu identifikacijsku ispravu, odrednice o oduzimanju isprave i žalbenom postupku, pravila korištenja, zaštite i održavanja baze podataka te odredbe o postupku kontrole kvalitete rada nadležnog tijela.

Kao i Prilog II. i Prilog III. može se mijenjati na način kako je predviđeno u čl. 8. Konvencije br. 158 pri čemu se državama dodjeljuje primjereni rok unutar kojeg trebaju obaviti potrebnu reviziju svojih postupaka.

¹³ To su: naziv tijela ovlaštenog za izdavanje identifikacijske isprave, ime i prezime pomorca kako je napisano na identifikacijskoj ispravi, jedinstveni broj identifikacijske isprave, datum isteka ili oduzimanja identifikacijske isprave.

pri dolasku broda i ako ne postoji opravdani razlog zbog kojeg bi nadležno tijelo moglo odbiti izdavanje dozvole za ulazak pozivajući se na zaštitu javnog zdravlja, opće sigurnosti, zaštitu javnog poretka ili nacionalne sigurnosti.

Država također treba dopustiti ulazak u svoje područje pomorcu koji ima valjanu identifikacijsku ispravu i putovnicu, kada se ulazak zahtijeva radi dolaska na brod ili prelaska na drugi brod, prolaza kroz luku radi odlaska na brod koji se nalazi u drugoj državi ili radi povratka u svoju domovinu. Ta lista nije konačna jer Konvencija dozvoljava da se i neki drugi događaj tretira kao izniman radi dodjeljivanja povlastica pomorcima u smislu olakšanog kretanja unutar stranog teritorija, ukoliko nadležno tijelo to smatra opravdanim.

Razlozi zbog kojih će nadležno tijelo odbiti ulazak strane osobe (pomorca) u lučko područje vežu se za zaštitu javnog zdravlja i javnog poretka te očuvanje nacionalne sigurnosti.

Država može, prije nego što dopusti ulazak na svoje područje, zahtijevati pribavljanje odgovarajućih dokaza, uključujući dokumentarne dokaze o iskazanoj namjeri pomorca i sposobnosti pomorca za ostvarenje te namjere. Temeljem toga država može ograničiti boravak pomorca na period koji će biti razuman za ostvarenje navedene svrhe.

Identifikacijsku ispravu pomorac mora imati stalno u posjedu. Iznimno je može dati na čuvanje kod zapovjednika broda u kojem se slučaju traži njegova pismena suglasnost.

Konvencija br. 185 predviđa i mogućnost oduzimanja identifikacijske isprave do čega dolazi ukoliko se utvrdi da pomorac više ne ispunjava uvjete koji su se tražili prilikom izdavanja iste.

3. HRVATSKI PROPISI O IDENTIFIKACIJSKOJ ISPRAVI POMORACA

Kada govorimo o pravnoj legislativi za uređenje pitanja identifikacije i utvrđivanja statusa pomoraca treba reći da u Hrvatskoj ne postoji adekvatan pravni akt. Naime, Hrvatska nije ratificirala Konvenciju o identifikacijskoj ispravi pomoraca iz 1958. godine tako da nije ni bila u obvezi da svoje zakonodavstvo uskladi s međunarodnim standardima. Odgovarajuće odredbe o utvrđivanju identiteta pomoraca sadržane su u Pravilniku o pomorskim knjižicama, odobrenjima za ukrcanje i nadležnosti lučkih kapetanija za izdavanje (u nastavku teksta: Pravilnik).[5] Međutim, navedeni pravilnik svoju primjenu veže samo uz pomorce koji se ukrcavaju na brodove upisane u upisniku brodova Republike Hrvatske. Pomorci koji plove na stranim brodovima ostali su van primjene Pravilnika. Upravo u tom segmentu očituje se glavni nedostatak postojećeg pravnog rješenja.

Pravilnik raspoznaje dvije vrste isprava koje se mogu izdati određenoj osobi radi stjecanja statusa pomorca, odnosno mogućnosti ukrcanja na brodove koji su upisani u upisnik brodova Republike Hrvatske: ukoliko se radi o osobama s hrvatskim državljanstvom nadležno tijelo izdaje pomorsku knjižicu kojom se dokazuje identitet i hrvatsko državljanstvo osobe, stručna osposobljenost, zdravstvena sposobnost, svojstvo u kojem je osoba ukrcana i trajanje službe na brodu upisanom u upisnik brodova Republike Hrvatske. Osim pomorske knjižice nadležno tijelo je u mogućnosti da izda i tzv. odobrenje za ukrcanje. Odobrenje za ukrcanje mora imati strani državljanin ili osoba bez državljanstva ukrcana kao član posade broda, upisanog u upisnik brodova Republike Hrvatske. Odobrenjem za ukrcanje dokazuje se identitet, stručna osposobljenost, zdravstvena sposobnost, svojstvo u kojem je osoba ukrcana i trajanje službe na brodu upisanom u upisnik brodova Republike Hrvatske. [6]

Odredba kojom se propisuju uvjeti koje podnositelj zahtjeva za izdavanjem pomorske knjižice mora ispunjavati sadržana je u čl. 3. Pravilnika, temeljem koje se za izdavanje pomorske knjižice traži kumulativno ispunjenje triju uvjeta: osoba mora imati 15 godina, mora biti tjelesno i duševno zdrava i sposobna za obavljanje određenih poslova na brodu te se zahtijeva pohađanje obvezatne izobrazbe i polaganje ispita o postupcima u slučaju opasnosti na brodu odnosno pohađanje obvezatne izobrazbe i polaganje ispita temeljne sigurnosti na brodu, u skladu s Pravilnikom o zvanjima i svjedodžbama o osposobljenosti pomoraca na brodovima trgovačke mornarice Republike Hrvatske.

Prije izdavanja pomorske knjižice utvrđuje se identitet osobe na način da podnositelj zahtjeva priloži presliku domovnice, ako zahtjev podnosi poštom, odnosno ako zahtjev predaje osobno, uz predočenje osobne iskaznice ili druge isprave iz koje se može utvrditi identitet i državljanstvo.¹⁴

Uz zahtjev za izdavanje odobrenja za ukrcanje, podnositelj zahtjeva prilaže presliku isprave o identitetu, liječničko uvjerenje, ovlaštenja – svjedodžbe, odnosno diplome o završnom ispitu, ovisno o završenoj školi, dokaz o plovidbenom stažu i prijašnjim ukrcanjima na brodove upisane u upisnik brodova Republike Hrvatske, ako je prije bio ukrcan na te brodove, odobrenje za stalno nastanjenje, odnosno za privremeni boravak u Republici Hrvatskoj, odobrenje za zasnivanje radnog odnosa (radna viza, fotografije i potvrde) te uvjerenja o završenom obvezatnom tečaju i položenom ispitu. [5]

Pomorska knjižica, odnosno odobrenje za ukrcanje, neprenosiv je osobni dokument koji je pomorac dužan imati kada je ukrcan kao član posade broda upisanog u upisnik brodova Republike Hrvatske.

Podaci koji se unose u pomorsku knjižicu taksativno su navedeni u čl. 5. Pravilnika,¹⁵ kao i popis državnih tijela odnosno javnih ustanova ovlaštenih za popunjavanje određenih rubrika.¹⁶

¹⁴ Prilikom podnošenja zahtjeva za izdavanje pomorske knjižice osoba mora priložiti i liječničko uvjerenje izdano sukladno propisima o zdravstvenom nadzoru nad članovima posade brodova upisanih u upisnik brodova Republike Hrvatske, preslik isprave o stečenoj ili priznatoj osposobljenosti za obavljanje poslova u trgovačkoj mornarici, preslik ovlaštenja – svjedodžbe, odnosno diplome o završnom ispitu, ovisno o završenoj školi, potvrdu – izvadak o plovidbenom stažu, o prijašnjim ukrcanjima na brodove upisane u upisnik brodova Republike Hrvatske, ako je prije bio ukrcan na te brodove, fotografije i uvjerenja o završenom obvezatnom tečaju i položenom ispitu.

¹⁵ Pomorska knjižica sadrži natpis Republika Hrvatska s utisnutim grbom i naziv pomorska knjižica, oznaku i broj serije te broj pod kojim je pomorska knjižica zavedena u upisnik izdanih pomorskih knjižica, ime i prezime, jedinstveni matični broj građana, datum, mjesto, općinu i državu rođenja te državljanstvo imaoa pomorske knjižice, brojanu oznaku stranice, nazive mjesta, općine i države gdje пребива imalac pomorske knjižice, mjesto za fotografiju i potpis imaoa pomorske knjižice, naziv tijela koje je izdalo pomorsku knjižicu te mjesto i datum izdavanja pomorske knjižice, rok važenja pomorske knjižice, mjesto za potpis osobe ovlaštene za izdavanje pomorske knjižice, podatke o osposobljenosti, liječničkom pregledu, krvnoj grupi i RH faktoru imaoa pomorske knjižice, mjesto za unošenje vize, podatke o ranijim ukrcanjima na brodove upisane u upisnik brodova Republike Hrvatske te podatke o oduzimanju ovlaštenja – svjedodžbe (upisuju se podaci o oduzimanju ovlaštenja) i mjesto za napomene.

¹⁶ Prema čl. 12. Pravilnika podatke u pomorsku knjižicu, nakon što je ista izdana upisuju: brodar, odnosno vlasnik broda – podatke o ukrcaju i iskrcaju zapovjednika broda uz predočenje pisanog naloga za ukrcaj, odnosno iskrcaj zapovjednika; zapovjednik broda ili časnik koji ga zamjenjuje – podatke o ukrcaju i iskrcaju ostalih članova posade; ovlašteni liječnik – podatke o krvnoj grupi i RH faktoru; policijska uprava, odnosno policijska postaja na čijem se području nalazi prebivalište podnosioca zahtjeva – vizu; lučka kapetanija, a u inozemstvu diplomatsko ili konzularno predstavništvo Republike Hrvatske – podatke o stečenoj svjedodžbi o osposobljenosti, podatke o naknadnim liječničkim pregledima, ovjerava podatke o ukrcaju, odnosno iskrcaju, upisuje podatke o oduzetim svjedodžbama o osposobljenosti i druge napomene o imatelju pomorske knjižice, odnosno odobrenja za ukrcanje.

Svako unošenje podataka u pomorsku knjižicu mora biti potpisano od ovlaštene osobe i ovjereno pečatom broda, brodaru ili vlasnika broda, odnosno nadležnog tijela. Ispod potpisa ispisuje se u zagradi tiskanim slovima ime i prezime potpisnika.

Pomorska knjižica izdaje se s rokom važenja od deset godina s tim da valjanost pomorske knjižice može prestati i prije isteka roka od deset godina od dana izdavanja, ukoliko imatelj iste pravovremeno ne obavi liječnički pregled u roku definiranom propisima o zdravstvenom nadzoru nad članovima posade brodova upisanih u upisnik brodova Republike Hrvatske.

Pomorska knjižica, ako je u nju unesena viza, služi članu posade kao putna isprava za putovanje u inozemstvo radi ukrcanja na brod ili za povratak u Republiku Hrvatsku po iskrcanju s broda upisanog u upisnik brodova Republike Hrvatske.

Pravilnik predviđa pravila o zamjeni pomorske knjižice odnosno odobrenja za ukrcanje (Glava VIII),¹⁷ pravila i postupak za slučaj nestanka pomorske knjižice, odnosno odobrenja za ukrcaj (Glava IX)¹⁸ te obvezu vođenja očevidnika izdatih pomorskih knjižica i odobrenja za ukrcaj (Glava X).

4. OCJENA POTREBE NOVE IDENTIFIKACIJSKE ISPRAVE POMORACA

Stav je autora da Konvencija br. 185 predstavlja pomak u nastojanju da se mjere sigurnosne zaštite podignu na što višu razinu. Razlog usvajanja nove Konvencije prepoznaje se u potrebi da se pomorcima olakša pristup, napuštanje te boravak u stranoj luci tj. da se olakša mobilnost posade broda koja je nužan preduvjet za funkcionalno obavljanje njihovih radnih obveza. Da bi strana država priznala određene olakšice stranom pomorcu, u smislu olakšanog kretanja unutar njenog teritorija, zahtijeva se postojanje isprave koja će na pouzdan način dokazivati da se zaista radi o pomorcu.

U osnovi, donošenjem Konvencije nastojale su se izbalansirati tri osnovne grupe interesa: poboljšati sigurnost pomoraca, brodova koji čine njihovo radno okruženje te lučkih područja, olakšati obavljanje pomorskih transakcija na način da se pomorcima omogući jednostavniji pristup i kretanje unutar lučkog područja te stvaranje za pomorca prihvatljivih radnih uvjeta.

¹⁷ Pomorska knjižica, odnosno odobrenje za ukrcanje, zamijenit će se novom kada joj istekne valjanost, kada se rubrike predviđene za upis podataka popune podacima, kada se istroši ili ošteti toliko da postane neupotrebljiva, kada imalac pomorske knjižice, odnosno odobrenja za ukrcanje, promijeni ime ili prezime, kada izgled imaoca pomorske knjižice, odnosno odobrenja za ukrcanje, više ne odgovara njegovom izgledu na fotografiji u pomorskoj knjižici, odnosno odobrenju za ukrcanje, ili kad se ošteti fotografija te kada postoji drugi valjani razlog. Za zamjenu pomorske knjižice, odnosno odobrenja za ukrcanje, imalac navedenih isprava podnosi zahtjev s potrebnim priložima. Ukoliko u trenutku zamjene pomorske knjižice, odnosno odobrenja za ukrcanje, nije proteklo više od polovice predviđenog roka valjanosti liječničkog uvjerenja, isto se može upisati u novu pomorsku knjižicu, odnosno odobrenje za ukrcanje.

¹⁸ Nestanak pomorske knjižice, odnosno odobrenje za ukrcanje, u Republici Hrvatskoj imalac je dužan prijaviti tijelu koje je knjižicu, odnosno odobrenje izdalo. Nestanak pomorske knjižice, odnosno odobrenja za ukrcanje, u inozemstvu imalac je dužan prijaviti najbližem diplomatskom ili konzularnom predstavništvu Republike Hrvatske, a nakon povratka u Republiku Hrvatsku i tijelu koje je isprave izdalo. Nadležno tijelo će nestalu putnu ispravu rješenjem proglasiti nevažećom.

Za očekivati je da će Konvencija biti široko prihvaćena. Do sada su je ratificirale ukupno četiri države: Nigerija, Jordan, Mađarska i Francuska.

Posebni interes prepoznaje se u prihvaćanju Konvencije br. 185 od strane Sjedinjenih Američkih Država. Naime, prema nacionalnim pravilima Sjedinjenih Američkih Država iz razloga poboljšanja sigurnosne zaštite lučkih područja mogućnost ulaska i kretanja stranih pomoraca unutar američkih luka, kao i pravo tranzita kroz iste, uvjetovano je izdavanjem posebnih privremenih viza¹⁹, što znatno otežava kretanje pomoraca te ima negativne konsekvence u smislu funkcionalnosti obavljanja radnih obveza pomoraca. Prihvatom Konvencije br. 185 od strane Sjedinjenih Američkih Država taj bi sustav izostao iz primjene *pro futuro*.

5. ZAKLJUČAK

Mišljenja smo da bi Hrvatska trebala u dogledno vrijeme ratificirati Konvenciju br. 185, tim više što nismo ratificirali ni Konvenciju 108 iz 1958. godine koja također sadrži pravila o izdavanju identifikacijske isprave pomoraca. Konvencija 108 ima svega četrnaest članaka u kojima se govori o polju primjene konvencijskih odredbi, o obvezi izdavanja identifikacijske isprave svakom pomorcima koji je državljanin države pred čijim je nadležnim tijelom zahtjev za izdavanjem isprave podnijet te o mogućnosti države da identifikacijsku ispravu izda i osobi koja nije njen državljanin, ukoliko je isti zaposlen na brodu koji je upisan u upisnik brodova te države ili se glavno mjesto njegovog poslodavca nalazi na njenom teritoriju (takav uvjet u Konvenciji br. 185 prepoznaje se u zahtjevu postojanja redovnog boravišta) te o olakšicama koje se dodjeljuju pomorcima temeljem posjedovanja takve isprave.[1] Bitno je istaknuti kako Konvencija 108 nije predviđala tzv. biometričku šablonu kao ni formiranje i vođenje nacionalnih baza podataka o izdanim i oduzetim identifikacijskim ispravama od strane nadležnog tijela države ugovornice, što znači da iste čine novitet koji donosi Konvencija br. 185.

Važeći hrvatski propis Pravilnik o pomorskim knjižicama, odobrenjima za ukrcaj i nadležnosti lučkih kapetanija za izdavanje na današnjem stupnju tehnološkog razvoja i pojačane potrebe za sigurnošću ne rješava sveobuhvatno pitanje identifikacije pomoraca, tako da se može smatrati da su postojeća pravna rješenja našeg zakonodavstva manjkava.

Autori smatraju da Republika Hrvatska u postupku prilagodbe svog pravnog sustava s međunarodnim pomorskim izvorima mora ratificirati novu Konvenciju o identifikacijskoj ispravi pomoraca br. 185 koja je tehnološki zahtjevnija i traži određene troškove u njenom oživotvorenju.

Nakon toga, po mišljenju autora, domaći zakonodavac morat će dopuniti i izmijeniti odnosne pravilnike koji reguliraju složenu problematiku identifikacijskih isprava, poglavito dio koji je danas reguliran u pomorskim knjižicama. Pri tome, treba imati na umu da se zbog očito povećane potrebe za sigurnošću, ne smiju narušavati ljudska prava, odnosno prava pomoraca.

¹⁹ Tako govorimo o D-1 vizi koja se izdaje stranom pomorcima koji privremeno napušta brod radi izlaska na kopno odnosno u američku luku, D-2 vizi ukoliko strani pomorac napušta svoj brod koji se nalazi u nekoj od američkih luka i ukrcaja se na drugi brod te o tzv. C-1 vizi koja se izdaje stranim pomorcima koji žele ući u Sjedinjene Američke Države kako bi se ukrcaji na brod koji se nalazi u Sjedinjenim Američkim Državama.

LITERATURA

- [1] C 108 Seafarers' Identity Documents Convention 1958.
- [2] C 185 Seafarers' Identity Documents Convention (Revised), 2003.
- [3] Međunarodna konvencija o zaštiti ljudskih života na moru, 1974., Consolidated text of the International Convention for the Safety of Life at Sea, 1974, and its Protocol of 1988: articles, annexes and certificates, International Maritime Organization, London, 2004.
- [4] International Ship and Port Facility Security Code, 2003 Edition, International Maritime Organization.
- [5] Pravilnik o pomorskim knjižicama, odobrenjima za ukrcanje i nadležnosti lučkih kapetanija za izdavanje N.N. 4/98., 103/98.
- [6] Grabovac, Ivo, Pomorsko pravo, Knjiga prva, Split, 2001.
- [7] Luttenberger, Axel, Legal Responsibility for Security of Seagoing Ships and Ports, 8th International Conference on Traffic Science, Slovenian Society of Traffic Science, University of Ljubljana, Maritime Law Association of Slovenia, Nova Gorica, 2004.
- [8] Luttenberger, Axel, Rukavina, Biserka, Pravni aspekti usklađivanja pomorskih propisa Republike Hrvatske s propisima Europske agencije za pomorsku sigurnost, Pomorstvo, 18, 2004., Rijeka.
- [9] www.ilo.org.

*Summary***ALIGNING CROATIAN RULES ON SEAFARERS' IDENTITY DOCUMENTS
WITH INTERNATIONAL SOURCES OF LAW**

The paper deals with the complex legal problems concerning the seafarers' identity documents and the activities of the International Labour Organisation in that regard. Analysing the attainments of the Seafarers' Identity Documents Convention, 2003, a particular consideration is given to their issuing procedure, their form and contents, the national electronic data-base, evaluation and labor monitoring as well as seafarers' rights. Provisions of the ordinance regulating the seaman's books, embarkation permits and port authorities' competence to issue documents are discussed as well. The authors consider an impelling necessity for the Republic of Croatia to ratify the Seafarers' Identity Documents Convention, 2003, conforming the national regulations to the international sources in agreement with the development of technology and the reinforced requirements for safety.

Key words: seafarer's identity document, ratification, seaman's book, seafarers' rights

*Faculty of Maritime Studies Rijeka
Studentska 2, 51000 Rijeka
Croatia*